

Prof.dr. Garmt Stuiveling

Docent, debater, dichter

JOS DE LEY

Mag men het esthetisch verschil tussen de nieuwe karakteristieke gebouwen en de oude karakterloze kern reeds een reden achten voor ingrijpende maatregelen, het hedendaags verkeer heeft ze eenvoudig onvermijdelijk gemaakt. In niet minder mate dan elders lijdt men in Hilversum aan te nauwe straten, te kleine pleinen, te veel kruispunten, te weinig parkeerplaatsen. Profetische woorden van Garmt Stuiveling in de inleiding tot het boekje *Dit is Hilversum*, dat hij in 1964 samen met de fotograaf Cas Oorthuys uitgaf. Op 21 december 1907 werd deze bekende hoogleraar in de neerlandistiek geboren in het dorpje Stroobos, op de grens van Groningen en Friesland. Voor Hilversum heeft hij veel betekend: als docent, raadslid en dichter.

Leraar aan het Nieuwe Lyceum

Garmt Stuiveling was pas getrouwd en gepromoveerd toen hij in 1935 in Hilversum arriveerde. Daar wachtte hem een baan als docent Nederlands aan het toen net opgerichte Nieuwe Lyceum. Het was een kleine school voor neutraal bijzonder onderwijs, met 29 leerlingen verdeeld over twee klassen. Een schooltype eigenlijk dat niet zo bij de Stuivelingen paste, die voorstanders waren van het openbaar onderwijs. Het Nieuwe Lyceum droeg ook het etiket van 'standenschool', wat onverlet liet dat een aantal leraren zich in die beginperiode bijzonder inzetten om er een voortreffelijk opleidingsinstituut van te maken. Stuiveling schaarde zich met enthousiasme onder hen, alhoewel hij aanvankelijk moest wennen aan de sfeer. *Veel leerlingen in de beginjaren wisten maar al te goed dat de salarissen geheel uit de portefeuilles van hun ouders kwamen, en zagen tot het docentencorps dan ook even hoog op als tot hun huispersoneel, zou hij een halve eeuw jaar later in het jubileumboek van de school verzuchten.*

De dichter Jaap Harten (1930) bewaart echter goede herinneringen aan de lessen van Stuiveling, die hij in de oorlogsjaren volgde. De leraar reageerde positief op de veertien melancholische gedichten, die Harten hem als veertienjarige knaap voorlegde. In zijn verhalenbundel *Operatie Montycoat* herinnert hij zich zijn docent als 'een symbool van vrijheid'. *Hij wilde jonge mensen iets meegeven in een sfeer die misschien wat weg had van een commune.*

Hoe het ook zij, een wereldvreemde schoolmeester was Stuiveling zeker niet. Van meet af aan had hij bijbaantjes en betrekkingen, zowel op letterkundig terrein als daarbuiten. Niet alleen vormden zij voor de jonge leraar en zijn groeiende gezin een welkome aanvulling op het beginsalaris, maar ook was hij ervan

Prof.dr. Stuiveling in 1972.
(coll. Stevens)

overtuigd dat je als letterkundige midden in het leven moest staan, wilde je de literatuur begrijpen en doorgronden. Zo was hij in 1955 mede-oprichter van de Gooise Middelbare Technische School, waaraan hij twintig jaar als bestuursvoorzitter verbonden bleef. Vandaar ook het werk in sommige kringen waarvoor ik eigenlijk helemaal niet bevoegd ben – zoals de Gooise MTS hier, het omgaan met fabrikanten, technici – daar heb ik het gevoel van dat ik allerlei dingen ontdek aan het leven die me anders vreemd zouden zijn, zei Stuiveling in december 1967 in een interview met *De Gooi- en Eemlander*.

Politiek actief

Vlak na de Tweede Wereldoorlog, in september 1945, was Stuiveling mede-organisator van een tentoonstelling van illegaal verschenen proza en poëzie in het Goois Museum op de Kerkbrink. Hij droeg zelf bij met een kleine bundel *Bij Nederlands bevrijding*. In diezelfde tijd zou hij, op voordracht van de illegaliteit, voor de SDAP toetreden tot de Hilversumse Noodraad. Ook werd hij benoemd in de Raad van Beroep voor Zui-

vering bij de Radio. Dit betekende het begin van een lange politieke carrière in de omroepstad.

Zestien jaar lang, van 1946-1962, zat Garmt Stuiveling voor de Partij van de Arbeid in de gemeenteraad. Hij was een opvallende persoonlijkheid, met zijn fikke haardos en zijn rijzige gestalte. Stuiveling kon scherp formuleren en was een goed debater. In Hilversumse kringen denkt men nog vaak terug aan de briljante cross-talks die Stuiveling, Broeksz, Derks in het begin van de jaren zestig in de raadszaal hielden, aldus de krant bij zijn afscheid van de universiteit in 1972.

Eind jaren vijftig nam Stuiveling zitting in de Raad voor de Kunst, die ervoor zorgde dat amateurverenigingen op gebied van toneel, muziek en beeldende kunst jaarlijks subsidie kregen. Ook maakte hij zich – samen met Hilversums culturele ambtenaar Gerlof Zijlstra – sterk voor de oprichting van een cultureel centrum in het dorp. Dudok kreeg voor tienduizend gulden de opdracht een schetsplan te maken voor het terrein tegenover het raadhuis. Het is jammer dat het voorlopig nog niet wordt verwezenlijkt, zei hij in *De Gooi- en Eemlander* in 1972. Maar Hilversum is natuurlijk een moeilijke zaak. Dat blijft het. Het was een kleine plaats die snel is gegroeid. En het is natuurlijk een forensenplaats. We hebben destijds gepraat over een museale collectie. Maar wat moet je nu doen? Met het Rijksmuseum gaan concurreren, of met het Stedelijk Museum?

Toen zijn 23-jarige zoon Gustaaf in 1962 in de Hilversumse gemeenteraad werd gekozen voor de PSP, vond er een loting plaats tussen vader en zoon omdat zij volgens de wet niet samen in één gemeenteraad mochten zitten. De zoon won en de vader liet de krant weten dat dit geenszins een scheuring in zijn gezin had teweeggebracht, wat wel werd gedacht. Hij en zijn vrouw hadden hun vier kin-

deren immers opgevoed tot een onafhankelijk oordeel en daarom konden ze zich moeilijk bezwaard voelen door de consequenties daarvan. Overigens was hij van mening dat een socialistische beweging die een politieke minderheid in een volk vormt, zich eigenlijk geen verdeeldheid kan veroorloven. Waarmee de triomferende zoon toch nog een kleine veeg uit de pan kreeg.

Bijna verdrinken

In juni 1965 ontsnapten Garmt Stuiveling en zijn vrouw ternauwernood aan de verdrinkingsdood. De Gooi- en Eemlander schrijft dat zij op weg naar een vergadering van de Nederlandse Vereniging van Letterkundigen in Reeuwijk in het water waren gereden. Mevrouw Stuiveling, die aan het stuur zat, zou niet in de gaten hebben gehad dat de wagen in z'n achteruit stond. Een omwonende die het ongeluk zag gebeuren terwijl hij in de tuin werkte, sprong te water en slaagde erin professor Stuiveling, die de zwemkunst niet machtig is, te redden. Mevrouw Stuiveling wist zonder hulp aan de kant te komen. Nadat de hoogleeraar van droge kleren was voorzien, heeft hij de vergadering toch nog voorgezeten.

De tijdbom van Halbo Kool

Intussen was het Stuiveling buiten het Hilversumse bijzonder voor de wind gegaan. In de periode van 1951 tot 1956 was hij buitengewoon hoogleraar taalbeheersing aan de universiteit van Amsterdam, een functie die hij van 1956 tot 1972 combineerde met de gewone leerstoel in de Nederlandse letterkunde. Ook was hij behalve literair adviseur en medewerker van de VARA, bestuurslid van tal van letterkundige instellingen, zoals het Letterkundig Museum en de Nederlandse Vereniging van Letterkundigen (NVvL). In 1961 bedankte hij voor het tweede voorzitterschap van het Letterkundig Museum wegens een affaire, die hem zijn leven lang heeft dwarsgezet. In 1942 had hij meegewerkt aan de uitgave van *De historische schets van de Nederlandse letterkunde*, waarin op last van de bezetters bij een aantal (overleden, maar ook nog levende) schrijvers hun joodse afkomst werd vermeld. *De Telegraaf* bracht in 1957 de kwestie in de openbaarheid. Stuiveling verdedigde zich door de verantwoordelijkheid op eindredacteur De Vooy te

Garmt Stuiveling bood op 25 juni 1980 het eerste exemplaar van de *Moderne Encyclopedie van de Wereldliteratuur* aan aan minister Till Gardeniers, de toenmalige minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk. (coll. G&E)

Garnt Stuiveling in zijn werkkamer, 1980. (coll. G&E)

schuiven, maar de zaak mondde vijf jaar later uit in een relletje binnen de NVvL. Het was de Hilversumse letterkundige Halbo C. Kool die tijdens een bestuursvergadering in Apeldoorn volgens de krant 'een tijdbom' liet ontploffen met zijn onderzoeksrapport naar de Hilversumse illegaliteit. Daarin deed PvdA-wethouder Han Roelse, in de oorlog voorzitter van de Gooise afdeling van de verzetsgroep 'Je maintiendrai' de ontlastende verklaring dat Stuiveling na enkele voorlopige contacten met de Hilversumse illegaliteit vanaf 1943 heeft uitgemaakt van de Je Maintiendrai-groep. Stuiveling bleef gehandhaafd als voorzitter van de NVvL en zou in later jaren nog veel goed werk doen voor de positie van schrijvers: verbetering van royalty's voor pocketboeken en instelling van het Fonds voor de letteren.

Dichter in het Gooi

Door de jaren heen heeft Stuiveling zijn liefde voor Hilversum en 't Gooi enkele malen poëtisch vormgegeven. In de sokkel van het beeld dat in 1949 in het Rosarium ter nagedachtenis van de oorlogsslachtoffers werd onthuld, staat een kwatrijn van zijn hand. Voor de ingebruikname van het raadhuis-carrillon in 1985 schreef hij 'De Tuin van Holland', een zesdelige cyclus die op muziek werd gezet door Oscar van Hemel. *Midden-in, uit vijver, struik en kruin / heft zich stralend het Raadhuis in de zon, / besprenklend met zijn helder carillon / de tuin van Holland binnen Hollands tuin.*

In het voorwoord van *Dit is Hilversum* (1964) maakte de oud-politicus zich weliswaar zorgen over de oversnelle groei van de bevolking waarvoor structurele herzieningen nodig zijn, maar stak hij tegelijk de loftrumpet over zijn woonplaats en haar omgeving. Een heerlijk gebied, bereikbaar per fiets of per auto, maar toch eerst recht toegankelijk voor wie te voet zwerft bij *Zonnestraal of Hoorneboeg, rondom Anna's Hoeve of het Bluk, of onder het zware geboomte van het Spanderswoud of de bossen van Blauw.*

Stuiveling zelf reed graag op de fiets. In 1964 werd hij aangereden door een auto en moest hij het in ziekenhuis moest worden opgenomen. Daar vond hij uiteindelijk tijd om te dichten, een persoonlijk dichtstuk in rijmloze verzen 'Aan het ondoorgroendelijke leven'. Zelf woonde hij lange tijd aan de Diependaalselaan, vlakbij de Utrechtseweg. Daar werkte hij ook graag in zijn tuin en verraste zijn bezoekers door zijn botanische kennis.

Kroon op zijn werk was de Cultuurprijs die Stuiveling in 1968 van de gemeente Hilversum ontving. Een prijs overigens die hij enkele jaren voordien zelf als lid van de Raad voor de Kunst had ingesteld. Hij kreeg de prijs in eerste instantie

Het huis aan de Diependaalselaan 114, waar de Stuivelingen vele jaren hebben gewoond. (foto: EJP)

Garmt Stuiveling (Stroobos, 21 december 1907 – Hilversum, 11 mei 1985) was een Nederlands dichter en literator. Hij publiceerde voor de Tweede Wereldoorlog onder ander in het tijdschrift *Forum*.

Zijn bekendheid verkreeg hij echter vooral als wetenschapper en door zijn rol in het maatschappelijk leven. Nadat hij kort na de oorlog een hoogleraarschap had gemist, werd hij in 1950 alsnog aan de Universiteit van Amsterdam benoemd tot hoogleraar voor de nieuwe richting Taalbeheersing, in 1956 tot hoogleraar Nederlandse Letterkunde. Hij bezorgde onder andere de (tot nu toe) definitieve tekst van de *Volledige Werken* van Multatuli. In 1953 nam hij, samen met K. Lekkerkerker, Piet Meertens en Jac. van Hattum zitting in de raad van advies van de nieuw opgerichte non-commerciële Literaire Uitgeverij De Beuk van Wim Simons, Johan Polak en Frits Knuf.

Maatschappelijk gezien vervulde hij een grote rol in de socialistische beweging; hij was pacifist, geheelonthouder en al voor de oorlog lid van de SDAP. Nog na zijn emeritaat was hij voorzitter van meer dan 25 instellingen.

In 1935 trouwde hij met jonkvrouwe Mathilde Van Vierssen Trip, zij kregen een zoon en drie dochters; zijn dochter Saskia was staatssecretaris in het Kabinet-Van Agt II en is president van de Algemene Rekenkamer.

(uit: Wikipedia)

voor zijn letterkundig werk, maar de jury liet weten dat zij wel degelijk had laten meewegen dat Stuiveling het culturele leven in Hilversum op uitnemende wijze heeft gediend. Daarnaast werd zijn 'pionierswerk als radiospreker' genoemd en het feit dat door zijn toedoen in de positie van de Nederlandse schrijvers de laatste jaren aanzienlijke verbetering is gekomen. Stuiveling, die doordat hij zijn leven lang in vele jury's had gezeten zelf maar weinig bekroond werd, toonde zich uiterst verheugd met het plaatselijk eerbetoon. Een zekere erkenning van de overheid voor de cultuur vond hij 't belangrijkste. Ik geloof niet dat

ik er beter of harder door zou gaan schrijven.

Dat deed hij wel. Want ook na zijn pensionering hield de Hilversumse hoogleraar zich bezig met onder meer de uitgave van Bredero's *Groot Lied-boeck* en het *Volledig werk* van Multatuli. Monnikenwerk dat hij niet kon voltooien, omdat hij op latere leeftijd steeds meer werd gekweld door een spierziekte, die zijn ledematen verlamde. Vanaf begin 1985 was hij aan het bed gekluisterd. Zijn geest bleef onaangestast en tot op het laatst ging hij door met het corrigeren van drukproeven en het citeren van gedichten. Zijn geboortegrond op de grens tussen Groningen en Friesland zou hij niet meer terugzien, maar toen hij op 21 februari van dat jaar de Elfstedentocht op televisie zag, liet hij in zijn tuin de Friese vlag uitsteken. Op 11 mei 1985 overleed hij op 77-jarige leeftijd.

Voor dit artikel is dankbaar gebruik gemaakt van de Stuivelingbiografie door G.W. Huygens, gepubliceerd in *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde*, Leiden 1986, p. 131-154; dit artikel verscheen eerder, in december 2007, in *De Gooi- en Eemlander* ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van Garmt Stuiveling.